

Asia: VN/30737/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi huoltovarmuuden tavoitteista

Lausunto

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Kiitämme mahdollisuudesta lausua huoltovarmuuden tavoitteisiin liittyen. Päätösluonnos huoltovarmuuden tavoitteista kuvaa hyvin lähitulevaisuuden huoltovarmuuteen liittyviä haasteita ja näkökulmia. Ilmastonmuutos ja siihen liittyvä siirtymä hiilineutraaliin energiajärjestelmään, digitalisaatio ja kyberturvallisuus, hybridiuhat ja muut toimintaympäristön uhat haastavat luonnoksessa kuvatusti myös huoltovarmuutta kokonaisvaltaisella tavalla.

Lausunnot lukuun 2. Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat

Luku 2 – Lähtökohdat/ Luku 2.1 Huoltovarmuuden muuttunut toimintaympäristö

Sähköenergiajärjestelmän kannalta erityisesti siirtymä hiilineutraaliin energiajärjestelmään, eli energiamurros, aiheuttaa perustavanlaatuisia muutoksia sekä sähkön tuotannon, kulutuksen ja sähköjärjestelmän rakenteisiin. Näiden muutosten vaikutusten ymmärtäminen tulee olemaan ratkaisevaa myös huoltovarmuuden kansallisen varautumisen hyvän tason ylläpitämiseksi energiamurroksen eri vaiheissa. Yhteiskunnan sähköistyessä sähkön käyttö kasvaa merkittävästi niin teollisuudessa, liikenteessä kuin rakennusten lämmityksessä ja siten sähkön merkitys suomalaisessa huoltovarmuudessa nousee entistä keskeisempään asemaan. Toimintaympäristön kannalta energian käytön sähköistyminen on tekijä, joka tulee huomioita päätöksen toimintaympäristön kuvauksessa.

Sähköntuotanto Suomessa on kasvanut voimakkaasti viime vuosien aikana ja kasvun ennakoidaan jatkuvan lähivuosina ja 2020-luvun jälkipuoliskolla. Etenkin suomalaisen maatuulivoiman kilpailukyky eurooppalaisilla sähkömarkkinoilla on hyvä. Keskimäärin vuoden aikana Suomi tuottaa enemmän sähköä kuin kuluttaa ja siten vie sähköä tuontia enemmän. Suomessa käytetyn sähkön kotimaisuusaste on korkea. Samanaikaisesti fossiilisiin polttoaineisiin perustuva, ohjattava sähköntuotantokapasiteetti poistuu vaiheittain sähkömarkkinoilta.

Tämä kehitys on tärkeä lähtökohta niin normaaliolojen toimitusvarmuuden kuin huoltovarmuuden kannalta. On olennaista, että tulevaisuuden huoltovarmuusratkaisut suunnitellaan ja toteutetaan siten, että ne huomioivat niin yhteiskunnan ja sen eri sektoreiden sähköistymisasteen kasvun, kuin sähköntuotantorakenteen nopean muutoksen.

Lausunnot lukuun 3. Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet

Luku 3.1 – Huoltovarmuuskriittinen infrastruktuuri:

Toimintamallit: Toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten hallitseminen edellyttää enenevissä määrin päätösluonnoksessa korostetun osaamisen varmistamisen lisäksi sellaisten toimintamallien kehittämistä, jotka mahdollistavat nopean ja ketterän reagoinnin mahdollisesti hyvin nopeasti muuttuviin tilanteisiin. Toimintamallien ja muutosten hallitsemiseen liittyvien muiden toimenpiteiden toteuttamisen ja jalkauttamisen varmistamiseksi toimenpiteiden sekä niiden toteutus- ja seurantavastuiden tulee olla ehdottoman selkeitä. Toimintamallien kehittämisessä sekä eri toimialojen että toimialarajat ylittävien yhteisten harjoitusten ja viranomaisyhteistyön merkitys korostuu entisestään ja sen tulee näkyä vahvasti huoltovarmuustyössä.

Lausunnot lukuun 4. Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet

Luku 4.1 - Energiahuolto (kaikki seuraavat viisi osakokonaisuutta liittyen tähän lukuun)

Sähkön toimitusvarmuus ja kilpailukyky huoltovarmuuden perustana: Sähköistymisen myötä sähkön toimitusvarmuuden merkitys kasvaa entisestään yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Päätöksessä on lähes täysin ohitettu sähkön toimitusvarmuuden näkökulma huoltovarmuuden kannalta. Huolella ja kustannustehokkaasti rakennettu korkea normaaliaikojen toimitusvarmuus on avainasemassa myös poikkeusolojen huoltovarmuuden kannalta. Sähköenergiajärjestelmän kannalta ratkaisevassa asemassa ovat toimivat eurooppalaiset sähkömarkkinat, jotka yhdessä pitkäjänteisen ja selkeän investointeihin kannustavan energiapolitiikan ja sujuvien luvitusprosessien kanssa varmistavat Suomeen kilpailukykyisen investointiympäristön uusille energian tuotannon, varastoinnin ja joustavan kulutuksen investoinneille. Kansainväliset sähkömarkkinat ja sähkön vapaa liikkuvuus edesauttavat Suomen ja Itämeren maiden toimitusvarmuutta ja samalla huoltovarmuutta tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

Sähkömarkkinoiden toiminta poikkeustilanteissa: Suomi on osa Euroopan sähkön sisämarkkinaa ja normaalitilanteessa markkinoiden hinnanmuodostus toimii yhteisillä alustoilla. Normaalitilassa on myös ennalta sovittuja prosesseja, joilla varaudutaan siihen, että yhteisillä markkinapaikoilla on häiriöitä. Kuitenkin poikkeustilanteissa on syytä varmistaa, että pystymme kansallisin keinoin hoitamaan ne toiminnot jotka normaalisti hoituvat yhteisten alustojen kautta. On varauduttava siihen että kaikki yhteydet voidaan poikkeustilanteessa menettää .

Monipuolisuus ja uusien teknologioiden/toimijoiden roolin huomiominen: Päätösluonnoksessa todetulla tavalla yksi huoltovarmuuden kannalta tärkeimmistä tekijöistä on energiatuotannon monipuolisuus. Päätös huomioi varsin kattavasti tällä hetkellä käytössä olevat keinot, mutta jättää vähemmälle painoarvolle erityisesti uuden sähköenergiantuotannon, -varastoinnin ja -käytön huomioimisen. Yhteiskunnan sähköistymisen myötä sekä uusien teknologioiden että niiden liittyvien sidosryhmien kattava huomiominen on avainasemassa huoltovarmuuden edellytysten kustannustehokkaassa varmistamisessa. Uusituvan, vaihtelevan tuotannon, sähkö- ja lämpövarastojen sekä sähköistyvän liikenteen lisäksi mm. puhdasta vetyä hyödyntävä teknologia tulee huomioida myös osana huoltovarmuuden kehittämistä. Uusien tuotanto-, varastointi- ja käyttömuotojen mahdollisuudet sähkön korkean toimitusvarmuuden, ja siten myös huoltovarmuuden, ylläpitämisessä tulee mielestämme päätöksessä nostaa keinovalikoimassa jo käytössä olevien keinojen rinnalle.

Uuden kapasiteetin varmistamisen tarve: Päätösluonnoksessa kuvatulla tavalla säästä riippumattoman ja säätökykyisen energiantuotannon riittävä määrä on toimitusvarmuuden ylläpitämisen keskeinen edellytys. Korkean toimitusvarmuuden näkökulmasta tämän rinnalle tarvitaan muutakin toimitusvarmuutta varmistavaa joustavaa tuotanto- ja varastointikapasiteettia. Sähkömarkkinoiden tulee kannustaa toimitusvarmuuden kannalta riittävän kapasiteetin rakentamiseen ja ylläpitoon, mutta ensisijaisen tärkeää on, että mahdolliset uudet markkinamekanismit toteutetaan Suomen ja Itämeren alueen energiajärjestelmän tarpeet huomioiden kustannustehokkaalla, läpinäkyvällä sekä uutta, säävarmaa, ja joustavaa kapasiteettia luovalla tavalla. Korkean toimitusvarmuuden kannalta keskeistä on myös se, että korkean toimitusvarmuuden edellyttämä kapasiteetti on sellaista, joka tukee energiajärjestelmän luotettavaa toimintaa normaalien käyttötilanteiden lisäksi häiriö-, poikkeus- ja kriisitilanteissa. Erityisesti tulee huomioida poikkeukselliset tilanteet, jossa säästäriippumatonta sähköntuotantokykyä tarvitaan pidempikestoisesti useiden päivien tai viikkojen ajan. Mahdolliset kapasiteettituet tulisi suunnitella siten, että niiden sähkömarkkinoiden kilpailua ja markkinaehtoisia jousto- ja varastointi-investointeja häiritsevä vaikutus olisi vähäinen.

Toimijakohtaisen varautumisen merkitys: Energiajärjestelmässä tapahtuvien muutosten rinnalle korkean huoltovarmuuden ylläpitämisen kannalta keskeiseksi huomiotavaksi tekijäksi on päätösluonnoksessakin korostetulla tavalla nousemassa geopoliittiset riskitekijät. Päätösluonnos nostaa esille kaikkien sektoreiden toimijoiden tarpeen varautua energiansaannin häiriöihin. Huomioiden kuitenkin viime aikaiset havainnot liittyen energiahuollon toimintakykyyn kriisitilanteissa vaikuttaviin tekijöihin, päätöksessä tulisi korostaa sitä sitä, että energiasaannin jatkuvuuden kannalta kriittiset toimijat ja toiminnot varmistavat itse energian saatavuuttaan. On hyvä huomioida, että nämä ratkaisut voivat merkittäväällä tavalla vaikuttaa myös yleiseen toimitusvarmuuden tasoon. Huomioiden käynnissä oleva energiamurros ja sen mukanaan tuomat muutokset sekä energiantuotannon, -käytön ja -varastoinnin teknologioihin sekä toimijakenttään, olisi erittäin tärkeää, että myös uudet toimijat ymmärtävät roolinsa ja vaikutuksensa varautumisen ja huoltovarmuuden kannalta heti uuden toiminnan suunnittelusta lähtien.

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus ja kehitys

-

Lausunnot lukuun 6. Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta

-

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

-

Rauhala Tuomas
Fingrid Oyj - Voimajärjestelmän käyttö